

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Teze k diplomové práci

Analýza zadlužení domácností

Bohumila Koubková

© 2015 ČZU v Praze

Souhrn

Cílem diplomové práce je porovnat úvěrové produkty a analyzovat vývoj zadluženosti v České republice. Jsou porovnány úvěrové produkty, které jsou občany nejvíce využívány v bankovních i nebankovních institucích. Jsou identifikovány úvěry, které domácnosti nejvíce využívají a v jakých objemech. Je provedena analýza vývoje poskytnutých úvěrů domácnostem dle časového hlediska a dle typu. Výsledky analýzy jsou graficky zpracovány a pomocí statistickým metod je prokázána závislost mezi typy úvěru a celkovým objemem poskytnutých úvěrů. Další analýzy se zabývají zadlužením a delikvencí jednotlivých typů úvěrů. Následně je provedena prognóza budoucího vývoje zadlužení v horizontu roku 2015. S pomocí statistických metod je prokázána souvislost mezi typem poskytnutého úvěru a delikvencí. Testováním a statistickým vyhodnocením výsledků bylo zjištěno, že celkový objem poskytnutých úvěrů je výrazně ovlivněn objemem poskytnutých dlouhodobých úvěrů na bydlení. Celková delikvence spotřebních úvěrů je ovlivněna problémovými spotřebitelskými úvěry a úvěry poskytnutými formou kreditních karet. Přes rostoucí trend zadlužení domácností ze statistických analýz vyplývá, že se tempo růstu zadlužení zpomaluje a do budoucna lze předpokládat zmírnění růstu.

Klíčová slova: bankovníctví, úvěrové produkty, kreditní karta, spotřebitelský úvěr, hypoteční úvěr, úvěr ze stavebního spoření, zadlužení domácností.

Cíl

Cílem diplomové práce je porovnat úvěrové produkty a analyzovat vývoj zadluženosti v České republice.

Dílčí cíle:

- analyzovat vývoj poskytnutých úvěrů domácnostem dle objemu a podle typu
- určit příčiny rostoucí zadluženosti českých domácností, tempo růstu celkového zadlužení včetně analýzy delikventních úvěrů, tzn. úvěrů, které jsou pro banku rizikové a nedobytné
- pomocí vhodných statistických metod prokázat souvislost mezi typem poskytnutého úvěru a delikvencí.
- provést predikci vývoje zadlužení domácností a delikvence.

Metodika

Literární rešerše je vypracována na základě vyhledání informací na dané téma, prostudováním vybrané literatury, internetových stránek, odborných časopisů, článků a metodiky jednotlivých bank. Dále jsou objasněny důležité statistické pojmy, se kterými je nutné se pro úspěšné provedení analýzy seznámit.

V teoretické části je zpracováno porovnání produktů spotřebního financování, teoretické vymezení bank včetně popisu nebankovních institucí. Popsány jsou především úvěrové produkty, které občané využívají k řešení svých finančních potřeb, tedy produkty spotřebního financování.

První část praktické části porovnává vybrané produkty v rámci tří bank: České spořitelny, ČSOB a Komerční banky. Nejprve jsou pro přehlednost produktů srovnány do tabulek základní parametry produktu kontokorent k běžnému účtu a kreditní karta tj. krátkodobých spotřebitelských úvěrů. Jsou zde uvedeny základní parametry těchto produktů, jako je úroková sazba, maximální úvěrový rámec na tento produkt a podmínky splácení. Dále jsou zpracovány tři modelové situace klienta. Z nich je zřejmé, kolik a za co klient v jednotlivých institucích zaplatí.

V druhé části byly zpracovány analýzy: Z časového hlediska byla zpracována data v období 1990 - 2013. Analyzovány byly poskytnuté úvěry dle časového hlediska celkem a provedeno testování, jakým typem úvěru je celkový objem poskytnutých úvěrů ovlivněn.

Dále byla detailně analyzována data v období 2002 - 2013. Dle typu poskytnutého úvěru domácnostem celkem, spotřebitelské úvěry (debety na BÚ – kontokorenty, kreditní karty a spotřebitelské úvěry) a úvěry na bydlení (hypoteční úvěry, standardní úvěry ze stavebního spoření, překlenovací úvěry ze stavebního spoření a spotřebitelské úvěry na bydlení). Úkolem bylo identifikovat úvěry, které domácnosti nejvíce využívají a v jakých objemech. Pro grafické znázornění zvolena vhodná trendová funkce a pomocí vhodné regresní funkce určen trend vývoje v roce 2015.

V neposlední řadě je analyzován vývoj zadluženosti českých domácností v letech 2006 až 2013 a určen trend vývoje zadlužení domácností v ČR. Jsou identifikovány příčiny a důsledky zadlužování domácností. Pomocí statistickým metod je prokázána souvislost mezi typem poskytnutého úvěru a delikvencí.

V závěrečné části na základě zpracovaných dat jsou vysloveny závěry, které potvrzují nebo vyvracejí skutečnosti diskutované v jednotlivých částech práce a je provedena predikce vývoje budoucího zadlužování domácností.

Zhodnocení výsledků – závěr

Z porovnání krátkodobých spotřebitelských úvěrů na spotřebu vyplývá, že se parametry produktu kontokorent k běžnému účtu a kreditní karty u jednotlivých institucí téměř neliší. Úrokové sazby se u těchto produktů pohybují kolem 20 % p. a. Z provedených analýz vyplývá, že je možné tyto produkty charakterizovat jako **vysoce rizikové**, protože právě u těchto produktů existuje velká delikvence. Podíl problémových kreditních karet k celkovému objemu poskytnutých je 12,52 %, což je nejvyšší procento delikvence u všech typů poskytovaných produktů. U kontokorentu k běžnému účtu je to kolem 10 %.

Rizikové jsou i spotřebitelské úvěry, u kterých se delikvence pohybuje kolem 12 % vůči celkově poskytnutému objemu spotřebitelských úvěrů. Z první modelové situace klienta, který si půjčí částku 100 000 Kč na 5 let, vyplývá, že nejlepší podmínky klient získá v Komerční bance. Bude mít splátku 2 061 Kč a za pět let přeplatí 24 150 Kč. Nejdražší půjčku poskytne Česká spořitelna, kde klient přeplatí 49 020 Kč.

Další modelová situace je rozšířena i o nebankovní půjčky. V modelové situaci si klient půjčí 80 000 Kč na 2 roky. U bankovních půjček se celkové přeplacení pohybuje od 10 – 15 tis. Kč. U nebankovních institucí se toto přeplacení pohybuje od 15 – 35 tis. Kč.

Poslední modelová situace je zaměřena na úvěry na bydlení. V modelové situaci si klient půjčí na koupi bytu 920 000 Kč na 25 let v ČSOB, v KB, v Čs. a v ČMSS. Z modelové situace vyplývá, že v současné době jsou podstatně výhodnější hypoteční úvěry než úvěry a meziúvěry ze stavebního spoření. Ze zpracování je zřejmé, že i při nejnižší úrokové sazbě 1,99 % p. a., kterou poskytla Čs. klient po započtení ostatních nákladů jako je například pojištění hypotéky proti platební neschopnosti, přeplatí více, než klient v ČSOB.

Zadluženosti českých domácností dominují úvěry od bank, a v nich především úvěry na bydlení. Vyslovená hypotéza, zda objem poskytnutých dlouhodobých úvěrů ovlivňuje celkový objem poskytnutých úvěrů, byla statisticky otestována a lze tak potvrdit

hypotézu, že objem poskytnutých dlouhodobých úvěrů ovlivňuje celkový objem poskytnutých bankovních úvěrů ve sledovaném období 1990-2014.

Nejcharakterističtějším rysem zadlužování českých domácností byla ve sledovaném období 2002-2013 jeho rychlost. Jestliže koncem roku 2002 dlužilo obyvatelstvo bankám 157,5 mld. Kč, koncem roku 2013 dlužily české domácnosti celkem 1,15 bilionu Kč. Z tohoto objemu bylo poskytnuto na bydlení 827,5 miliard Kč a na spotřebu 193,2 miliard Kč. Zbývající část tvořily z objemového hlediska ostatní úvěry.

Jak je z provedených analýz jednotlivých typů úvěrů domácnostem patrné, tempo růstu začalo výrazně oslabovat již od roku 2008. Stav bankovních úvěrů na spotřebu se dokonce od září 2011 meziročně snižoval.

Objem úvěrů v selhání za sektor domácností činil v závěru roku 2013 celkem 59,3 mld. Kč a stále roste. Časově se nárůst delikvence shoduje s mohutným tempem růstu jeho zadluženosti. V letech konjunktury se špatné půjčky obyvatelstvu snižovaly, ze 4,75 % z konce roku 2004 na 2,91 % na konci roku 2008. Tříprocentní hranici začaly převyšovat opět od jara 2009 nad úroveň 5 % celkové zadluženosti dosud. Na delikvenci se nejvíce podílí spotřební úvěry a to 12,30 % a úvěry na bydlení 3,41 %. Úvěry na bydlení z toho důvodu, že jsou poskytovány v podstatně větších objemech než ostatní typy úvěrů.

Statistickým testováním bylo prokázáno, že celkovou delikvenci spotřebních úvěrů ovlivňují problémové poskytnuté spotřebitelské úvěry a úvěry poskytnuté formou kreditních karet.

K odhadu výše poskytnutých bankovních úvěrů domácnostem v období 2014 a 2015 lze použít zjištěnou lineární regresní závislost. S jejím použitím lze odhadnout, že **výše úvěrů dosáhne 1,35 bilionu Kč v roce 2014 a 1,45 bilionu Kč v roce 2015**. Vzhledem k tomu, že zvolená regresní funkce není zcela přesná a data, která jsou k dispozici, vykazují známky nasycení, ve skutečnosti bude zřejmě výše úvěrů nižší, než odhadnuté hodnoty.

K odhadu celkového zadlužení bylo použito testování pomocí regresní závislosti. **Předpokládané zadlužení domácností pro rok 2014 je odhadnuto na 1,43 bilionu Kč a pro rok 2015 ve výši 1,52 bil. Kč.**

Důsledkem zadlužení se lidé dostávají do situací, kdy nemohou dostát svým závazkům a řádně splácet své úvěry. V mnohých případech to není jejich chyba. Mohou přijít o

pravidelný příjem, o který je připraví dlouhodobá nemoc, ztráta zaměstnání rozvod nebo smrt partnera. Vážným problémem také je, že na českém trhu působí i nebankovní společnosti a finanční poradci, kteří nepodléhají žádnému doзору.

Ochranou spotřebitele se tak může stát podpora finanční gramotnosti a další rozvoj finančního vzdělávání. Dle názoru autorky diplomové práce, která má dlouholetou praxi v oblasti poskytování úvěrových produktů a bankovníctví, by se měla výuka finančního vzdělávání stát povinným předmětem dětí na základní škole. Je to jedna z cest jak ochránit spotřebitele před pádem do dluhové pasti. Tato oblast je v současné době opomíjena, přestože je jednou z nejdůležitějších pro spokojený a zodpovědný život občanů.

Seznam použitých zdrojů

BARTOŠEK, K., JAROŠ, P. *Bankovníctví v České republice*. 3. Vyd. Praha: Bankovní institut, 1998. ISBN 80-902243-9-3.

BRČÁK, J., *Česká republika ve světle ekonomických teorií*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o 2012. ISBN 978-80-7380-369-8.

ČESKÁ BANKOVNÍ ASOCIACE. Statistika - databáze zdrojů. ČBA.cz © 2013-2012 [cit.5.12.2014]. Dostupné z: <https://www.czech-ba.cz/cs/bankovni-sektor/data-studie/statistika-databaze-zdroju>.

ČESKÁ SPOŘITELNA. Česká spořitelna se stala bankou bez bariér roku 2014, po jedenácté obhájila, titul nejdůvěryhodnější banka a získala i ocenění Hypotéka roku. CSAS.cz [online]. © 2010 [cit.24.9.2014]. Dostupné z: www.csas.cz/static_internet/cs/Komunikace/Tiskove.../tz_141113.pdf.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Historická ročenka národních účtů 1990-2010. Databáze ročních národních účtů*. [online]. © 2010 [cit.19.8.2014]. Dostupné z: <http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenka.indexnu>.

ČMSS. *ČMSS dosáhla v roce 2011 rekordních tržních podílů ve spoření i v úvěrech* [online]. © 2014 [cit.10.9.2014]. Dostupné z: <https://www.cmss.cz/onas/zpravodaj/tiskove-zpravy/2012-1>.

ČSOB. Vše o této bance. [online]. © 2014 [cit.24.9.2014]. Dostupné z: <http://www.csob-cz.cz/>

DVOŘÁK, P. *Bankovníctví pro bankéře a klienty*. 3. Vyd. Praha: Linde, 2005. ISBN 80-7201-515-X.

DVOŘÁK, P. *Komerční bankovníctví pro bankéře a klienty*. Praha: Linde, 2001. ISBN 80-7201-310-6.

HINDLS, R., KAŇOKOVÁ, J., NOVÁK, I.: *Metody statistické analýzy pro ekonomy*. Praha: Management Press, 1997. ISBN 80-86946-16-9.

KOMERČNÍ BANKA. Výroční zpráva 2012. KB.cz [online]. © 2012 [cit.15.12.2014]. Dostupné z: <https://www.kb.cz/file/u/about-bank/investor-relations/annual-reports/annual-report-2012/cz/09-zamestnanci.html>.